

ELEONORA POSTEN

LOVÖ HEMBYGDSFÖRENINGIS TIDNING

Nummer 4

December 2018

Årgång 26

Karusellplan under ett tornespel. Drottningholms slott i bakgrunden.
Målning av Elias Martin (1739–1818).

ORDFÖRANDENS SPALT

Jag hoppas julafton inte har passerat när du håller detta julnummer av EleonoraPosten i din hand.

Min oro beror på att det varit ganska svårt att få ihop årets sista nummer. Artiklar som jag hoppades skulle skrivas har inte blivit skrivna utan måste ersättas av andra artiklar i senare skede. Men jag är mycket nöjd med resultatet. Artiklarna har ovanligt stor bredd – från 3 400 år f Kr till Ragnarök. Och stort djup – från konungars höjder till dåtidens fattiga på Lovön.

Riktigt trevligt är samarbetet med Färingsö hembygdsförening, som kommer att sköta och visa en stor del av den brandskyddsutrustning vi förvarade i Magasinet. Vi är imponerade av arbetsgruppen som har monterat ned och fraktat hem utrustningen, rengjort den och ordnat ny plats för den. Gruppen har inspirerat oss att bilda en liknande grupp, som regelbundet ska ta på sig arbete som måste

göras. Det innebär en ljusning för Lovö museum. Våra ideer börjar röra sig i utföranderiktning. I vår kanske vi kan ha invigning.

Problemen med Fornstigen fortsätter, vilket är svårbegripligt för mig. Svårigheten att begripa är varför reservatsförvaltaren gynnar MTB-cykling på Fornstigen emot reservatsbestämmelser och gällande rätt. Ännu återstår därför en rond av matchen innan vi kan spika upp skyltar: Fornstigen, vandringsled. Ridning och cykling förbjuden. Situationen är emellertid mycket bättre nu efter Lovögruppens sammanträde den 5 november. Mats Larshagen var ensam om att förespråka fortsatt MTB-cykling på Fornstigen.

Det långsiktiga arbetet handlar om att söka samarbete med ideella krafter för att skydda världsarvet Drottningholm och samtidigt minska utsläppen av växthusgaser. Över hela världen finns en klimatorganisation som kallar sig Fridays for Future med en gren i Ekerö kommun. Varje fredag finns de utanför kommunalhuset. Vi tog en första kontakt i november. Vårt gemensamma intresse är att minska utsläppen från den fossildrivna transportsektorn. Vår artikel ska utvecklas till en skrivelse där vi utmanar våra valda politiker i Ekerö kommun.

Slutligen önskar jag alla medlemmar

EN HÄRLIG OCH VILSAM JUL!

FÄRINGSÖ HEMBYGDSFÖRENING

Drottningholms slotts gamla brandsläckningsutrustning förvarades i Kina slotts källare sedan lång tid. När slottsserveringen behövde utrymmena frågade man om Lovö hembygdsförening ville överta utrustningen. Den har sedan dess förvarats i Magasinet's bottenplan och samlat damm. Vi klarade inte att göra en sevärd utställning av denna unika samling. Under några år har vi försökt hitta någon förening som vill överta denna kungliga brandutrustning.

När Färingsö hembygdsförening visade intresse blev vi glada. Färingsö hembygdsförening bildades 1946. Redan 1949 fick man den nuvarande huvudbyggnaden från Enby. Det knuttimrade huset flyttades stock för stock och byggdes upp på sin nuvarande plats liksom flertalet övriga 20 byggnader man tagit hand om och som finns på de 25 ha hembygdsföreningen disponerar. Färingsö hembygdsförening är en aktiv förening med ett antal arbetsgrupper. Varje höst har man traditionell plöjning med gamla traktorer och många åskådare.

Redan den 26 september kom arbetsgruppen till Magasinet. Man ses varje onsdag kl 9 i huvudbyggnaden, dricker kaffe och planerar dagens arbete. Klockan 10 kom de till oss i två bilar med släpvagnar. Hur skulle de orka flytta denna tunga och otympliga utrustning? Håkan och jag njöt av effektiviteten. Det tog bara två timmar! Allt som stod i vägen flyttades för att ge fri väg till dörren där man ordnade en kana i trappan. En stor och tjock

planka hämtades från nedre botten som skyddade trappan. Den tyngsta utrustningen kunde monteras isär och delarna hanteras var för sig. Den mest skrymmande utrustningen togs ut genom en av luckorna som tidigare användes för att packa in skörden.

Här glider en tung pump nedför Magasinet's trappa. Observera bandet som är broms.

Ett underrede för vattentunnor som kommer den enda möjliga vägen.

Kaffe med snack kl 9

Problemet med lastningen i kärnorna löstes med gemensamma idéer och krafter.

Håkan körde ut till Färingsös hembygdsgård den 3 oktober och överlämnade åtta ex av EleonoraPostens nr 3 till arbetsgruppen. Den 17 oktober körde vi dit igen till kaffestunden. Håkan och jag hade med oss Bertils hembakade bullar, som vi bjöd de åtta som satt kring köksbordet. Stämningen var hög och några berättade om orättvisor de hade upplevt och där rätt slutligen hade skipats. Man tyckte om artikeln i nr 3, men påpekade att Nils-Erik Häggberg som sköter ångbrandsprutan är 84 år och inte över 90 som jag hade skrivit.

Det mesta av brandutrustningen fanns utspridd över gräsmattorna. Göran Häll sprutade vatten över den tyngsta pumpen och skrubbad med en skaftborste bort det mesta av den smuts som samlats och bitit sig fast under vår misskötsel.

Nästa fas var att tvåla in pumpen och bearbeta med en mindre borste och slutligen spola av. Nu syntes den ursprungliga texten: Drottningholms

För att vända denna tunga pjäs behövs flera armar.

Tillhör Drottningholms slott i svart text på mörkgrön botten.

slotts brandutrustning i vit text på mörkgrön botten. Vi gissar att all utrustning får liknande behandling. Sedan ska delarna monteras ihop och utrustningen få en mer permanent placering.

Nu återstår att skriva deponeringsavtalet med varje objekt i en förteckning som bilaga. Vi funderar på att kopiera Färingsös modell med en arbetsgrupp som träffas regelbundet, fikar och arbetar. Det behövs. Lovö hembygdsförening har en del outnyttjade resurser. Och arbetet är ju både roligt och trevligt.

Håkan Svensson

Bertil Ottoson

FÖRETEELSER OCH LEVNADSÖDEN UNDER JÄRNÅLDERN PÅ LOVÖ

Arkeologiska institutionen vid Stockholms universitet bedrev seminarie- och forskningsgrävningar på Lovö under åren 1958 – 2007 (Lovöprojektet). Såväl boplatser som gravar och gravfält undersöktes. Utgrävningarna visade att folk har bott på Lovö kontinuerligt under stenåldern, bronsåldern och järnåldern. I en del av de undersökta järnåldersgravarna finns intressanta företeelser och levnadsöden som kommer att presenteras i flera kommande nummer av Eleonoraposten. För att inte trötta läsaren för mycket kommer en företeelse per nummer att presenteras. Den första artikeln handlar om kanske den yngsta hedniska graven (A 22) på gravfältet Raä 34, Berga/Lunda.

De sista officiella hedningarna – bålbränningen i båt på I 100-talet

I brandgraven A 22 på gravfältet Raä 34 finns tecken som tyder på att det är den sista hedniska graven på gravfältet. Anmärkningsvärt med denna grav är dubbelkammen som har tidigmedeltida form och troligen kan dateras till 1100-talet. Normalt dateras denna kamtyp i stadsmiljöer till 1100-talets andra hälft och framför allt till 1200-talet. Kamtypen verkar inte finns före 1100-talets mitt.

Graven är en brandgrav (stensättning med SV-port?) placerad högt upp på gravfältet intill och mellan vikingatida skelettgravar (kristna). Gravens

stenpackning har anlagts över ett kraftigt eldskadat markfast stenblock. Detta har ingått i en äldre underliggande brandgrav som är från yngsta bronsålder/förromersk järnålder - en s.k. mittblocksgrav (A22B). Brandlagret utbredning var omedelbart SV om stenblocket. I brandlagret framkom en stor mängd båtnitar (totalt 279 fragment) sannolikt från en bränd båt. Bland fynden finns en näbbsölja av brons med ansiktsmask, en ringsölja av brons, ett holkliknande ornerat bronsfragment med järnkärna, en tångespets av järn, en järnnål, en liten järnnit, järnkrampor, två sädeskorn, bränt organiskt material (bröd?), kol, brända ben samt en benurna.

Den osteologiska analysen visar på tre människor (en vuxen man 25-40 år), en vuxen med okänt kön och ett barn (infans). Bland djurbenen finns två hundar (en av schäferstorlek och en något mindre), två katter, kraniefragment av svin, en hönsfågel, fisk (obestämd art), hare (osäkert fragment från halskota) samt falk (osäkert). I SV-porten fanns fyra brända ben varav ett var från hund.

Allt detta tyder enhälligt på hedniska gravritualer. De många båtnitarna kan tolkas som att en båt ingått i bålakten. Mittstenen var kraftigt eldskadad och det kan inte uteslutas att en båt baxats upp på mittstenen och där bränts. Liknande iakttagelse har gjorts i en grav på gravfältet Raä

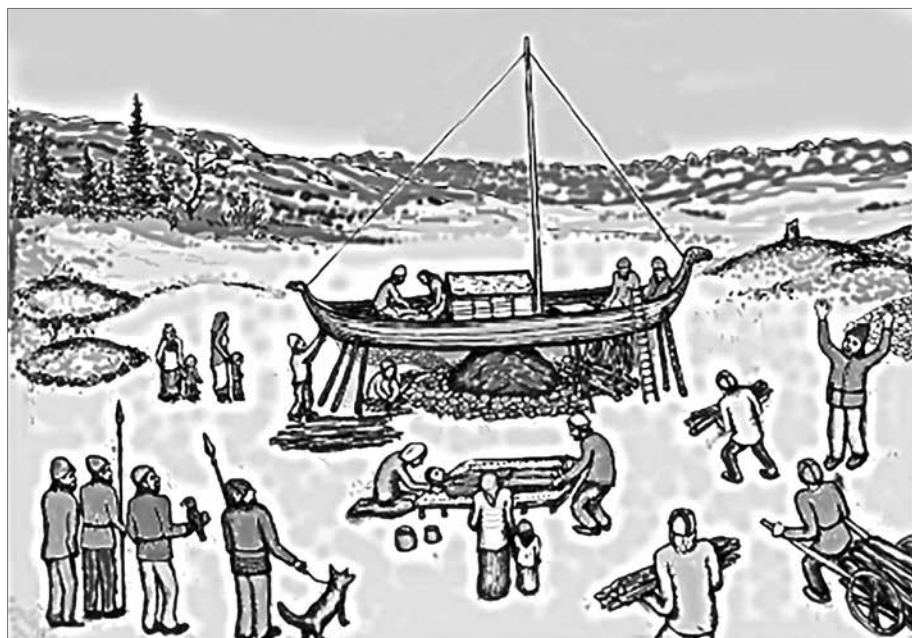
Rekonstruktion av dubbelkammen i brandgraven A 22 som torde kunna dateras till 1100-tal.

28 i graven A22 (Petré 2011, s. 48 och 149) där även båtens stöttor kunde registreras (och på förhand förutses!) Den graven är dock från 700-talet. Personerna i graven på Raä 34 har fått en hedervärd begravning. Fynden tyder på en relativt hög social status, falk (?) kan tyda på jakt med dresserad rovfågel vilket tillhörde en aristokratisk miljö. Att tre personer identifierats kan innebära att även änkan (eller änkemannen) och deras barn också valde att följa med till nästa liv – ett dramatiskt inslag i den hedniska föreställningsvärlden som inte är alltför ovanligt (dubbelgravar med vuxna och/eller barn finns i ett flertal gravar i Lovömaterialiet). Man kan undra om det fanns en påverkan av religiös karaktär som framkallade beslutet att tre personer ligger i graven. Dog alla tre på en gång? Eller dog en och två offrade sina liv? Var dessa tre personer de sista hedning-

arna som öppet erkände och höll fast vid sin "ålderdomliga" övertygelse? Och har valet av bål- och gravplats på en mittblocksgrav från yngsta bronsålder haft betydelse i den hedniska övertygelsen om släktband och platskontinuitet (odal).

Intressant är också att mellan A 22 och granngraven A 21 finns en förbindande "stenbro". A 21 är en skelettgrav (obränd kristen?) med ett överlagrande brandlager (innehållande brända ben från en människa och svinben). Fem människor tycks alltså vara inblandade i dessa två gravar med både kristna och hedniska förtecken. Med tanke på det genuina hedniska uttrycket i brandgraven A22 och dateringen av dubbelkammen till sannolikt 1100-tal så kan dessa människor ha varit de sista officiellt begravda hedningarna i Lundabyn.

Bo Petré

Förberedelser inför den sista officiella hedniska bränningen (A 22) i Lundabyn? Tre personer och ett flertal offerade djur brändes i en båt uppställd på en ålderdomlig mittblocksgrav (förromersk järnålder) på gravfältet Raä 34 under 1100-talet e.Kr. En "stenbro" anlades till gravnegraven (A 21) som är både en skelettgrav och en brandgrav!

Litteratur

Petré, Bo. 2010. Arkeologiska undersökningar på fornlämning Raä 34, Lunda/Berga, Lovö sn, Uppland. Gravfält från vikingatid och romersk järnålder samt boplatslämningar från bronsålder. *Lovö Archaeological Reports and Studies*. Nr 9. Department of Archaeology. Stockholm University.

Petré, Bo. 2011. Arkeologiska undersökningar på fornlämning Raä 28, Söderby, Lovö socken, Uppland. Gravfält från vendel- och vikingatid samt några gravar och boplatslämningar från bronsålder. *Lovö Archaeological Reports and Studies*. Nr 10. Department of Archaeology. Stockholm University.

FORNSTIGENS PROBLEM

Lovö naturreservat beslutades av Stocholms Länsstyrelse. I beslutet ingår en skötselplan, som också listar planerade skötselåtgärder. Som reservatsförvaltare anställdes Mats Larshagen. Skötselplanen är hans arbetsinstruktion.

Om Fornstigen sägs: "Fornstigen. Vandringsled som Lovö hembygdsförening har anlagt och ansvarar för. Fornstigen går runt hela Lovön och har målpunkter och information om Lovöns kulturhistoria." Under uppställningen av de 51 beslutade skötsel-

åtgärderna ansvarar Fastighetsverket för 50. Den femtioförsta åtgärden gäller Fornstigen och här är enbart Lovö hembygdsförening ansvarig.

Den 15 februari kallade Mats Larshagen till ett möte på Cykelförbundet om Cykling på Fornstigen. Han anser att cyklister och vandrare har samma rättigheter enligt allemansrätten, som också möjliggör cykling på Fornstigen. Mötets syfte var att hembygdsföreningen och cykelintressena skulle komma överens om en samförstånds-lösning om cykling på Fornstigen under 2018 och sedan utvärdera.

Vi träffade Ingemar Ahlström, Sveriges troligen främsta expert på allemansrätten. Hans sate att cyklister och vandrare inte alls har samma rättigheter enligt allemansrätten samt att organiserad och återkommande

En trevlig MTB-cyklist på Fornstigen. Några minuter senare höll vi på att bli överkörda av en mindre trevlig cyklist.

cykling på Fornstigen är ett klassiskt fall av överutnyttjande av allemansrätten som kan leda till olagligheter. Vi reserverade oss därför mot Mats formuleringar i mötesanteckningarna, som har kommit bort trots mina fränkerade returkuvert.

Mats Larshagen har inte påverkats av ovanstående. Vi beslutade därför att vända oss till Lovögruppen, en samrådsgrupp som diskuterar reservatsförvaltningen. Vi skrev till gruppen och begärde företräde vid mötet den 5 november. Som inledning på Lovögruppens diskussion den 5 november föreslog Mats Larshagen nämligen fortsatt cykling på Fornstigen under 2019 med utvärdering.

LOVÖGRUPPEN

Anna Lindhagen (Länsstyrelsen, LST), Magnus Ljung och Elisabet Lunde (Ekerö kommun), Anders Glassel, Mats Jansson och Mats Larshagen (Fastighetsverket, SFV), Annika Lundmark och Stefan Wirtén (Ståthållarämbetet, SHÄ), Billy Söderberg och Bengt Öhman (båda Lovö boendegrupp) och Karel Leesment Lovö prästgård, Pia Andersson (Träffikverket, TRV)

Till Lovögruppens möte den 5 november 2018 skickade vi denna skrivelse:

Lovö hembygdsförening
15 oktober 2018

Till ledamöterna i Lovögruppen

Ärende till dagordningen vid Lovö- gruppens möte den 5 november

Fornstigen

År 1974 anlade Lovö hembygdsförening Fornstigen efter en ansökan (1974-02-27) till och beslut av Domänverket, nuvarande Fastighetsverket. Brevet skrevs under av jägmästare Bertil Wadman: "... *Domänverket lämnar tillstånd till anordnande av Fornstigen på Lovö, samt upprättande av skyltar enligt Ert förslag.....Allt underhåll åvilar hembygdsföreningen.*" Enligt denna övnskommelse har Lovö hembygdsförening skött allt underhåll, men stigen hade blivit sliten och många informationstavlor hade förstörts eller försvunnit.

Ur Länsstyrelsens skötselplan för naturreservatet (2014-03-17), sid 82: "Följande stigar och leder bör ingå i nätet av vandringsleder.

1. Fornstigen (blå spåret). Vandringsled som Lovö hembygdsförening har anlagt och ansvarar för. Fornstigen går runt hela Lovön och har målpunkter och information om Lovös kulturhistoria. Viss förbättring av leden behövs, bl.a. förstärkning av vissa avsnitt samt översyn av informations-skyltningen ..."

Lovö hembygdsförening fick 2013 via Länsstyrelsen ett stort EU-anslag för att förnya både stigen och infor-

mationen. Konstnären Ulf Ragnars-son i samarbete med främst arkeologen docent Bo Petré målade nya bilder till informationstavlorna längs Fornstigen. Vi arbetade mycket hårt under 2014 eftersom anslaget skulle gå tillbaka om inte alla kostnader hade betalats senast den 31 december 2014. Vi jobbade gärna eftersom vi vet att Fornstigen har gett många vandrare stora upplevelser av natur och kultur samt kunskaper om tidig svensk historia. Skolklasser går kortare bitar av Fornstigen, särskilt vid gravfältet Raå 27 ovanför Lunda med tre informationstavlor där läraren har ett rikt material för levande historieundervisning samt till fornborgen med utsikt över Malmvikssjön. Familjer har kunnat vandra i lugn och ro, haft med sig mat och delat upp stigen 20 km i etapper, vägleda av vår skrift Vandra på Lovön, som har förnyats och utkommit i flera upplagor.

Men nu har Lovö hembygdsförening ett allvarligt problem. Vår Fornstig har översvämmats av mountainbikes som cyklar enskilt och i grupper, återkommande och med stor hastighet. De tävlar och vi har hört hur de skryter med att ha kapat sekunder på sina bästatider. Efter ett rykte att Friluftsrådet hemsida nämner Fornstigen som en utmärkt cykelstig har utvecklingen varit explosiv. Tusentals MTB-cyklister är anslutna till grupper som cyklar regelbundet på Fornstigen, som på fler än 20 hemsidor kallas cykelstig. Här är en del: Trailforks.com, happyride.se, funbeat.se, charly.se, youtube.com,

utsidan.se, teamkarro.se, cykla.se, bracykling.com, vandringsman.com, jessicakarlgren.com, oscarjarlevik.se, calazo.se, atillb.worldpress.com, thepicata.com, magnuscykelblogg.se, singelhacks.com, akaskidor.se, jarladventures.blogspot.com, cyklopedia.se, ceciliathomason.blogspot.com, orakadeben.worldpress.com, mapio.net, inkphy.com, viewranger.com, spiftriathlon.com.

Det finns fler adresser som vanligen bygger på enskilda personers upplevelser av MTB på Fornstigen. Den största gruppen har mer än 4000 deltagare. Just den gruppen kallar sina medlemmar till cykling på Fornstigen vissa dagar och tider. En av grupperna kallar sig "MTB Fornstigen".

Enligt skötselplanen rekommenderas farthinder för att undvika skador och konfrontationer med vandrare. I maj 2018 byggde vi fyra hinder på Edebyetappen. De var färdiga en lördag kl 14. Klockan 17 var de förstörda av MTB-cyklande, som lämnade tydliga däckspår. Vi reparerade och lade till två hinder. Alla farthinder revs inom en vecka.

Ingemar Ahlström är en av Sveriges främsta kännare av allemansrätten med tre böcker och arbete på Naturvårdsverket. Vi bjöd in honom till styrelsemötet den 1 mars. Som förberedelse läste han vår skrift Vandra på Lovön. Han säger att MTB-cyklingen på Fornstigen är ett klassiskt exempel på överutnyttjande av allemansrätten och förordar kanalisering som en lösning på problemen, att fördela Lovö stiggar mellan olika intressen.

Fornstigen är en uppskattad vandringsled genom kulturlandskapet. Nu hotas själva syftet med Fornstigen och att allt arbete under alla år förstörs av MTB-cyklandet. Under 44 år har Lovö hembygdsförening med egna medel och ideellt arbete lyckats göra Fornstigen till en uppskattad vandringsled. Många vandrare återvänder år efter år för att njuta av Lovös kultur och natur. Vi har under 2018 märkt ett vikande antal vandrare på Fornstigen. Det beror troligen på att vandrare inte uppskattar att konkurrera med MTB-folket.

Mail från vandrare

"Hej,

Jag och min fru gick Fornstigen runt förra helgen. Jättefin stig. Dock blev vi rätt trötta på att hoppa åt sidan för cyklisterna. Vi fick bland annat höra att vi borde hålla oss vid sidan om stigen eftersom detta var en cykelstig och inte en gångstig. Vi blev hänvisade att kolla på Friluftsförbundet för se att så var fallet. Jag kan inte se något sådant ... men däremot finns det rätt många sidor på nätet som rekommenderar det som en stig för terrängcykling. Jag tycker detta är ett problem. Vill man gå stigen och ta till sig kulturinnehållet så är man uppenbarligen helt fel ute. Trist. Har ni någon möjlighet att åtminstone påverka cyklisterna att respektera gående lite bättre så gör det.

Hans Sohlström"

Vi hade inte väntat oss att Fornstigen skulle kapas av MTB-intressen.

Skrivelsen har gjorts i samråd med vår juridiska konsult, professor Ulf Bernitz.

Lövö hembygdsförening har under våren 2018 gjort en ansökan till Länsstyrelsen om cykelförbud på Fornstigen. Där pågår en diskussion och beslut är utlovat till senare i år.

Lövö hembygdsförening önskar att Lovögruppen med eftertryck beslutar att stödja Lovö hembygdsförening i ansökan till Länsstyrelsen om cykelförbud på Fornstigen.

Bertil Ottoson ordförande

Håkan Svensson vice ordförande
Alex Lind af Hageby reservatsansvarig

I mail till Lovögruppens ordförande, Mats Larshagen, anhöll jag att få närvara vid mötet och att Fornstigen läggs först på dagordningen. Detta beviljades och jag deltog i mötet den 5 november där jag förde noggranna anteckningar. Jag önskade justera mötesanteckningarna på denna punkt, vilket jag fick. Detta mailade jag sedan till Mats:

Hej Mats!

Tack för dina minnesanteckningar.

Det är svårt att samtidigt vara mötesledare och sekreterare. Det vet jag av egen erfarenhet. Dessutom var det inget lätt möte. Därför har det blivit viss oordning i anteckningarna. För läsarnas skull har jag strukturerat materialet och satt mellanrubriker.

Stefan (*Wirtén, slottsfogde*) och jag är överens om att nedanstående text korrekt återger det som hände på mötet.

Med vänlig hälsning/ Bertil

Inledning

Inför dagens möte hade Lovö Hembygdsförening (LHBF) inkommit med en skrivelse om Fornstigen och

den problematiska situationen med terrängcykling på en vandringsled. LHBF har för en tid sedan ansökt hos Länsstyrelsen (LST) om att terrängcykling ska förbjudas på Fornstigen, vilket kräver en ändring av reservatsföreskrifterna. Ordförande Bertil Ottoson närvarade under denna programpunkt. Bertil ska justera anteckningarna under denna punkt.

Problemet

Inledningsvis föreslog Mats Larshagen som mötets ordförande att cykling på Fornstigen ska få fortsätta under 2019 och sedan utvärderas. Mats tror att vandrare och cyklister kan tala med varandra och respektera varandra utan att det behöver bli konflikter. Detta föreslog Mats även för säsongen 2018 vid ett möte i februari mellan cykelintressena och LHBF. Bertil har avvisat detta förslag eftersom den nuvarande cyklingen enligt Ingemar Ahlström är ett överutnyttjande av allemansrätten som kan leda till olagligheter. LHBF har därför reserverat sig mot cyklingen, men anteckningarna från februarimötet med reservationen har försvunnit trots att LHBF skickade pappren i returkuvert med porto. Stefan Wirtén frågade om någon utvärdering av 2018 har gjorts och Mats medgav att ingen utvärdering har skett. Stefans erfarenhet är att folk som vill göra något inte påverkas av att man pratar med dem eller informerar hövligt. Stefan sade att Fornstigen är annorlunda än övriga stigar. Lovö hembygdsförening har lagt ner över en miljon och har arbetat ideellt tusentals timmar på

Deltagarna vid mötet den 5 november

Stefan Wirtén kom något senare.

Fornstigen sedan 1974. Därför måste Fornstigen särbehandlas. Stefan hänvisade till egna erfarenheter från vandring på Lovö stigar, med och utan hundar. Det är svårt när man möter svärmar av cyklister som kör ikapp på Fornstigen. Någon har hört cyklister prata om rekord och rekordslagning.

Konflikten

Bertil sade att LHBF ser beslutet om att tillåta cykling på Fornstigen som en fientlig handling från SFV mot LHBF, en krigsförklaring. Så länge cyklingen på Fornstigen fortsätter kommer LHBF inte kunna samarbeta med SFV. Anna Lindhagen från Länsstyrelsen (LST) sade att konflikten är uppenbar och att den måste lösas.

Diskussion om konfliktlösningen

Anna föreslog att erbjuda cyklisterna en annan stig. Bjud in cykelintressena och låt dem vara med och skissa på en ny stig, som de kan vara med om att planera och sköta. Bertil föreslog som alternativ den nya orangea stigen som är nu färdig och går runt hela

Lövön. Även Anders G och Mats J är positiva till förslaget om en alternativ cykelstig. Bertil anser att risken för påföljder vid en överträdelse ökar efterlevnaden av ett förbud. Han sade att LHBF kan acceptera att de korta sträckor av Fornstigen, som i nuläget också är orangea stigen, samnyttjas för cykling för att få till en fungerande alternativled. Anna betonade att planen måste genomföras snabbt eftersom cyklister som vänjer sig att cykla på Fornstigen har svårt att ändra sig till annan stig. Hon föreslog även att man ska göra någon form av cykelhinder – som sleeping policemen för vägtrafiken. LHBF installerade farthinder i somras på Fornstigen, men dessa revs snabbt av cykelintressena. Diken tvärs över stigen föreslogs med smala spänger som försvårar cykling. Det borde minska intresset att cykla på Fornstigen. Flertalet instämde i förslaget till konfliktlösning. Ingen stödde förslaget om fortsatt cykling på Fornstigen.

Det som måste göras

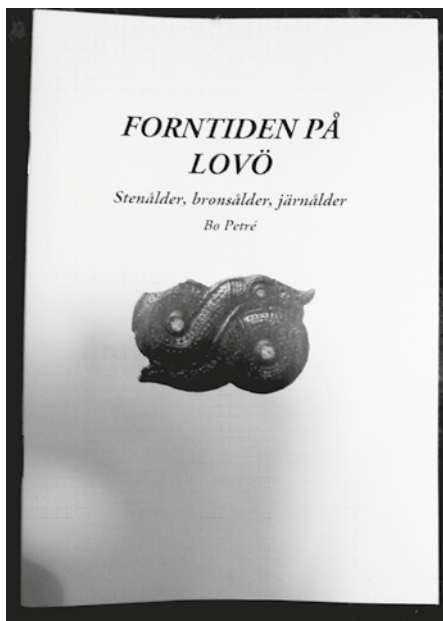
Vi kom fram till att Mats snarast bör kontakta cykelintressena om den alternativa cykelstigen och att Bertil skriver till LST och bifogar dagens skrivelse och anteckningarna från mötet samt att LST under en kortare

tid kan pausa LHBFs förslag om cykelförbud i avvaktan på beslut om en alternativ cykelstig.

Fortsättning följer i nästa nummer

Bertil Ottoson

DEN FÖRSENADE FORNTIDEN HÄR

Bo Petrés nya skrift skulle lanseras vid årsmötet 2018. Han skulle tala om skriften och berätta om sitt arkeologliv på Lovö. Bo skrev fem artiklar för EleonoraPosten under åren 2012 och 2013. Vi tycker artiklarna är mycket fina och ville göra ett särtryck med inledning, förord och omslag. Det ville han gärna, men det tog rätt lång tid innan särtrycket blev klart. Bo hade nämligen utökat sitt uppdrag

till att bli en kort sammanfattning av sina 37 år som arkeolog på Lovö. En önskedröm för våra medlemmar!

Ödet ville att Nockebybron inte gick att stänga den kväll vi hade årsmöte. Bo blev sittande i sin bil på nockeby-sidan!

Men du kan köpa skriften genom att maila mig:

bertil.ottoson@mail.amnesty.se eller kassör Staffan Lindholm: zootut@gmail.com

Jag skickar skriften till dig så snart kassören meddelar att du har betalat 130:- för skrift och porto.

Ganska ofta skulle vi vilja ha snabb kontakt med våra medlemmar. Det kan gälla ett intressant föredrag, en utflykt, en begäran om hjälp med något, ett upprop om någon viktig fråga m m. Då saknar vi medlemmarnas e-postadresser. Vår vice ordförande, Håkan Svensson, håller på att samla ihop så många adresser som möjligt.

Maila honom: hakan@landbo.se

EKOKOMMUNEN EKERÖ

Artikeln innehåll ska användas för ett brev till Ekerö kommuns transportplanering med krav på svar om kommunens handlingsplan rörande klimatproblemet och Världsarvet Drottningholm.

Vid en rad FNs klimatkonferenser har politiska ledare avlöst varandra med löften att minska utsläppen av växthusgaser. Alla politiska ledare känner till allvaret i jordens situation. Utsläppen måste minska och minskningen måste ske snabbt. Men de globala utsläppen fortsätter att öka. Mellan valåren 2014 och 2018 har atmosfärens halt av CO₂, ökat från 401,3 till 410,8 ppm (juni/juni). I mars 1958, när mätningarna startade, var halten 315,7 ppm. Klimatmedvetandets utveckling i Sverige under den gångna fyraårsperioden kan illustreras med den kraftiga ökningen av bilförsäljningen (+48 procent, juni/juni) och vårt internationella flygande (+27 procent, maj/maj). Vår omställning, som måste ske med minst 7 procent utsläppsreduktion årligen (genomsnittligt alla nationer), har knappast börjat.

Det känns bra att bo i en ekokommun. Vi vill känna oss stolta att bo i en kommun som har en medveten klimatpolitik. Hittills har inte så mycket hänt, men Lovö hembygdsförning har några förslag. Vår uppgift är främst att värna Lovö kulturminnen. Vårt motstånd mot Förbifart Stockholm med de två cirkulations-

platserna på Lovön har emellertid inte gått så bra. Den ökande trafiken genom Drottningholm kan leda till att vi mister Sveriges första kulturarv. Ekerö kommun har agerat negativt i detta sammanhang. Kommunens utsläpp från trafiken har ökat. Utvecklingen inom transportsektorn har varit negativ sedan 2013.

För att det ska kännas riktigt bra att bo i Ekerö ekokommun måste denna utveckling vändas. Men det blir inte lätt. Genom historien har nationernas ledare blundat för stora samhällsproblem. För hundra år sedan hade den danske författaren H C Andersen sitt sätt att väcka allmänheten - genom sagan Kejsarens nya kläder. I sagan syr två skräddare nya kläder till kejsaren. De säger att de använder ett magiskt tyg som gör att mindre begåvade personer inte kan se det. I själva verket använder de inget tyg alls, men eftersom ingen vill framstå som mindre begåvad låtsas alla om att de ser "kläderna", och kejsaren vandrar omkring naken. Ett litet barn utropar dock: "Han har ju inga kläder på sig!"

Idag är det 15-åriga Greta Thunberg som säger de sanningar alla känner till men inga politiska ledare gör något åt. I sitt tal till FN-chefen säger hon: Världens ledare uppträder som barn. Istället ber hon världens medier att börja behandla krisen som en kris. Rika länder som Sverige måste minska sina utsläpp med 15% per år för

att nå 2-gradersmålet. Men klimatkrisen är redan löst. Vi vet vad som måste göras, men de politiska ledarna gör inte det. Eftersom 100 miljoner fat olja förbrukas varje dag måste vi förstå att reglerna måste ändras. Greta vänder sig inte till de politiska ledarna. Eftersom de uppträder som barn, måste vi ta det ansvar de borde ha tagit för länge sedan.

Ekerö kommun har ingen klimatpolitik. Lovö hembygdsförening vill ge ett litet bidrag till en medveten klimatpolitik på transportområdet. Våra förslag är möjliga att genomföra, snabbt och till låg kostnad. Det är nödvändigt att övergå från individuella till kollektiva transporter. Ekerö kommun har mycket goda förutsättningar för en sådan förändring.

Mycket få ekeröbor behöver använda bil för någon transport. Man kan åka buss eller båt till en flertalet färdmål. Tänk på att stora ansträngningar måste göras och att många kommuninnevånare från början är negativa. Detta kräver stor politisk enighet för att undvika att något politiskt parti ställer sig utanför uppgörelsen för att uppnå egna kortsiktiga vinster. Samlingsregeringen under andra världskriget är en bra modell.

Den största investeringen för denna omställning är troligen att underlätta omstigningen från bil till kollektivt färdmedel. Omstigningen till buss kräver många små parkeringsplatser

i närområdet. Fordonstrafiken genom Drottningholm måste begränsas till ren nyttotrafik och ske med reducerad hastighet. Privatbilar måste hänvisas till förbifartens tunnel.

Omstigning till båt kräver fler P-platser i Ekerö centrum. Antalet av- och påstigningar måste reduceras. Körtiden från Ekerö centrum till stadshuskajen måste upplevas som attraktiv för privatbilisterna.

En utmaning blir att kunna ställa om fordonstrafiken till bränslecellsdrift. Utsläppen från sådana fordon är noll. Om vi ska vilja köpa sådana bilar måste de kunna tankas i kommunen. Ekerö centrum är en lämplig plats för en sådan tankstation. På detta område är utvecklingen snabb, produktions-tekniskt och prismässigt.

Med denna utveckling blir det lättare att både vara ekeröbo och hembygdsaktiv.

Bertil Ottoson

Bränslecellsdriven personbil. Det finns även bussar och lastbilar som drivs med vätgas. Antalet producenter ökar snabbt.

DROTTNINGHOLMS IK

– ETT LOKALT CENTRUM FÖR GOD FOTBOLL PÅ LOVÖ

År 1958 bildades Drottningholms IK som en lokal fotbollsklubb med säte på Lovö. Drivande var från början Carl Axel Linge och Anders Heijl, Carl-Henrik Reuterskiöld, som bildade klubben. Snart inträdde i klubben med gott fotbollskunnande bland andra Perhti Hänninen. Carl Axel och Perhti har gjort denna berättelse möjlig. Så deras helt nödvändiga bidrag ligger till grund för vad som

följer nedan. Men låt oss först se oss om och betrakta 1950-talets "fotbolls-sverige".

För dagens idrottsintresserade kan det vara gott att få en kort sammanfattning av "hur var det då?" och det som var både inspirerande och roligt för många grabbar – ja vår utomordentliga damfotboll var ännu inte igång på 1950-talet! Svensk fotboll var framgångsrik i ett internationellt

Furulund, snarast ett korpgäng. Stående: "Okänd storlirare 1, Kalevi Hänninen, Åke Fredriksson, Nils Fredriksson (pappa till Åke) Knästående: Björn Nilsson, Erik Nilsson (pappa till Björn och också trädgårdsmästare i Furulund), Perhti Hänninen

Stora elvamannalaget vid Lovö skola samlat år 1961. Stående: Perrti Hänninen, "Okänd storlirare 2", XX Rogell, Carl-Axel Linge, Anders Beck Fries, Kalevi Hänninen, "Okänd storlirare 3" Knästående: XX Thorsson (son till Inga Thorsson), Göran Åby, Sixten Jansson, Dick Lundqvist, Stephan Blom.

perspektiv under ca 15 år efter andra världskrigets slut. Fyra medaljer erövrades inom 10 år vid internationella mästerskap, alltifrån guldmedaljen vid OS i London 1948, fram till VM 1958. Perioden kröntes då med att Sverige mötte Brasilien i en oförlömlig final på Råsunda fotbollsstadion. Resultatet är lika oförlömligt för åtminstone "vår" generation idrottstokiga grabbar. "Brassarna" vann med 5–2, och blev på kuppen omåttligt populära i Sverige. Hela mästerskapet omgavs av en vänlig och varm anda – på ljusårs avstånd från dagens ibland huligandominerade föreställningar!

Nu åter till Lovö och den lokala fotbollen med Drottningholms IK. Carl

Axel och Perrti var bägge mycket drivande i klubbens framväxt. Grundaren Carl Axel tillsammans med ett par kamrater var då 14 år gamla, år 1958, "bara" på tröskeln till junioråldern. En i sanning imponerande drivkraft att skapa en idrottsklubb med fotbollen i centrum. Det skall konstateras, att den dåvarande "storklubben" på ön, Drottningholms SK, inte hade fotboll på programmet. Det fanns med andra ord en "lucka" att fylla ut för den nya klubben! Redan startåret 1958 deltog ett sjuamannalag i St Erikscupen, som då anordnades av tidningen Expressen. Då var hemmaplan "Karusellplan" på kunglig mark, ganska nära Drottningholms

slott. Under ett antal år kunde lokala framgångar och en god livskraft under ett antal år! Förutom fotbollen stod även bandy och bordtennis på klubbens program. Bordtennisen samlade för övrigt duktiga tjejer, som kom att spela kval till högsta divisionen. Det var Carl Axel som drev på, ja han var till och med bordtennisdomare vid större turneringar! Men fotbollen var under 1950-talet en sann magnet för grabbar – ja damfotbollen som senare blivit en stor och god del av idrottsverige var inte aktuell då. Däremot vågar jag påstå att för unga grabbar var fotbollen en bästa fall en god del av socialiseringen, och källa till både intensitet och sammanhållning. Ungdomsfotbollen bryggade över vad som kallas ”klassgränser”.

Det var ytterst sällan perspektivet med ”klasstillhörighet” var över huvud taget relevant. Vi skall också minas, att ungdomskullarna på den tiden var stora! Det gick att skapa goda lag ute på Mälaröarna. Under några år drevs till och med ”Lovöligan”, där de olika gårdarna fick forma sjumannalag. Det var tillåtet att värva lirare som inte bodde på gården, men en lös anknytning via en kompis från gården var ofta tillräcklig!

Matchutbytet vidgades snart med en Mälaröcup. Redan år 1962 står Drottningholms IK som segrare, efter en framgångsrik matchsvit. Endast

en inledande förlust noteras, och segern i cupen säkras med en seger i sista matchen mot Munsö med hela 6 – 2. Det hela refererades i den lokala pressen, som särskilt noterade att den äldre brodern till Carl Axel, Gunnar Linge och Perrti Hänninens bror Kalevi hade säkrat den första segern, mot Skå med två respektive ett mål. Perrti som fortfarande var junior bidrog med två mål i slutmatchen mot Munsö. I pressen presenterades slutställningen i Mälaröcupen (se nederst på sidan):

Drottningholms IK hade ett visst handicap i matcherna. Hemmaplanen ”Kanalplan” var inte god nog som tävlingsarena. Klubben fick således genomföra samtliga matcher på bortaplan.

I Klubbens vidare historia återfinns flera goda lirare. Dock framhålls även i lokalpressen ofta Perrti som en riktig ”Goalgetter”, som ofta ordnade flera mål i samma match. Under några år återfinns han som en frekvent målskytt i de olika matcherna.

Anknytningen till Bromma går igen även i fotbollsberättelserna. Förutom att Drottningholms IK allt emellanåt spelade mot olika Västerortsklubbar, och spelade på de större anläggningarna i Bromma, Stora Mossens IP och Ängby IP var anknytningen ofta för skolungdomarna på Mälaröarna viktig, Både Carl Axel och Perrti gick

Lag	Antal matcher	Vinst	Oavgjort	Förlust	Målskillnad	Poäng
Drottningholms IK	3	2	0	1	9 - 5	4
Ekerö	3	1	1	1	8 - 7	3
Skå	3	1	1	1	2 - 3	3
Munsö	3	1	0	2	9 - 13	2

i Nya Elementar och bidrog till skolans framgångar i skolfotbollen. För Perrti blev hans bollsinne nyttjat även

i Bandy. Han blev till och med uttagen till en slutgallring för Stockholms juniorlag.

Ja, avslutningsvis kan konstateras, att den lokala ungdomsfotbollen var stor under andra hälften på 1950-talet och under 1960-talet, inte minst på Mälaröarna och i Västerort. Trots att skrivaren av dessa rader – jämnårig med Carl Axel och Perrti – spelade både pojkfotboll och juniorfotboll för Brommalaget Olovslund stötte vi aldrig på varandra i matcher. Så mycket roligare att nu råka dessa båda goda lirare och utbyta minnen och gemensamma glada kommentarer om gamla vänner.

Stig Morling

BYGGLOV FÖR P-PLATSER VID SKOLAN BEVILJADES INTE

I förra numret av EP skrev vi om planerna på att anlägga en infartsparkering vid Drottningholms skola. Kommunens ledning önskade kompensera Lovöborna då möjligheten att infartsparkera på Karusellplan tagits bort. Många upprördes över att barnens lek- och fotbollsplan skulle upplåtas för bilar och kommunen fick ta emot en mängd protester.

Kommunen hade dock inte undersökt hur stort behovet av P-platser är för Lovöborna. Men det hade Lovö hembygdsförening gjort redan i början av 2018, då det visade sig att endast 4,9% av bilarna brukades av bilister som bor på Lovö, 82,7% kom från övriga öar i Ekerö kommun.

Den 24 oktober beslutade en enig byggnadsnämnd att inte bevilja bygglov. Skälet var av det formella slaget, att "sökanden inte kunnat påvisa att behovet är av tillfällig karaktär" samt att en del förutsättning som krävs för permanent bygglov också måste uppfyllas.

Så hotet är åtminstone tillfälligtvis undanröjt.

Lovö hembygdsförening hoppas nu att Ekerö kommun sätter fart med att bygga infartsparkeringar för Ekeröborna där de behövs, i närheten av busshållplatser och före upp- och nerfarterna till Förbifarten – det vill säga inte på Lovö.

Eva Ottoson

DEN PERMANENTA FRA-UTSTÄLLNINGEN I MAGASINET

Under Pertti Hänninens uppväxttid hyrde hans familj bostad av Anna-Lisa och Härje Bäärnman i Hogsta. Perttis pappa var en av de 300 officerarna med familjer som under operation Stella Polaris 1944 kom till Sverige med de fyra fartyg som ingick i operationen. Fartygen var lastade med knäckta koder, signalspaningsutrustning och mängder av hemligt material. Finland hade nämligen löst Sovjetunionens kodsystém. Man visste därför när Sovjet skulle anfälla Finland över Karelska näset. Men försvarsledningen trodde dem inte. Då vände sig de finska officerarna direkt till marskalk Mannerheim, som beordrade allt artilleri att ställas in mot den planerade anfallsvägen. Finland var det enda land inom Sovjetunionens intresseområde som inte blev ockuperat under andra världskriget.

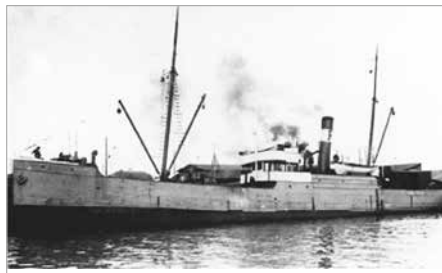
Både Pertti och hans mamma, Aili, trodde att pappan Einar arbetade som vaktmästare på FRA. Anna-Lisa Bäärnman städade på FRA och vid ett tillfälle skulle hon städa ett tjänsterum. Hon blev mycket förvå-

nad när hon upptäckte Einar Hänninen vid skrivbordet. De finska officerarna från Stella Polaris blev en viktig del av FRA:s personal. En betongbunker vid Hogsta brygga spelade stor roll i underrättelsearbetet. Bunkern smälte ihop med berget och upptäcktes av allmänheten först långt efter krigsslutet. Efter kriget fick Einar förtjänstmedaljer både av president Mannerheim och president Kekkonen.

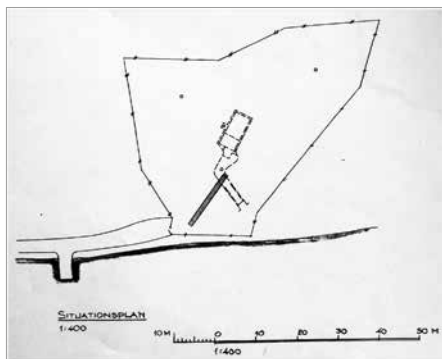
Det var därför naturligt för Pertti att engagera sig i operation Stella Polaris och FRA. Han har samlat material om allt som har berörning med Stella Polaris och FRA. Pertti bjuds ofta in till föredrag, seminarier och konferenser där han berättar utifrån sina omfattande kunskaper. Materialet är så stort att många anställda på FRA besökte utställningen på Magasinet under marknadsdagen i september, några flera gånger. En specialvisning ordnades för personalen vid Finlands ambassad.

Pertti har kanske mer kunskaper om Finlands och Sovjetunionens hemliga värld under andravärldskriget än Finlands underrättelsejänst. Pertti ska nu välja ut materialet till vår permanenta FRA-utställning.

Pertti Hänninen och Bertil Ottoson

Ett av de fyra fartyg som ingick i operation Stella Polaris.

Bergrum Z vid Hogsta brygga.

Artikel från Aftonbladet 1950-01-28. Olev Aun, anställd på FRA, knäckte den sovjetiska koden. Han blev sedan lönnmördad genom hängning i en källare vid Brommaplan.

Karta över Karelska näset. I juli 1944 stod det största och avgörande slaget i byn Tahli-Ihantala några km norr om Viborg. Finland vann slaget och Sovjetunionen drog sig ur kriget. Stilleståndet slöts i september 1944. En triumf för finsk signalspaning.

Genom operation Stella Polaris fick Sverige tillgång till teknisk apparatur. Bilden visar en kopia av en amerikansk apparat som tillverkades i Finland. Finland hade ett tio-tal liknande apparater som kördes runt i Volvobussar – världens första rörliga signalspaningsutrustning. Bildens apparat fungerar fortfarande. Den får användas av besökande vuxna och ungdomar.

Ragnar Thorén var mer operativ än sin bror Torgil. Här demonstrerar han en långdistanskamera. Den klarade att fotografera genom dis och dimma från Sverige till Åland. Han fotograferade när den sovjetiska marinen minerade Finska viken. Finska marinen kunde därför minera sovjetiska farleder utan att själva skadas.

LOVÖ MUSEUM

Flera i styrelsen har under lång tid funderat över vad vi ska visa i museet. Bengt Krantz, Håkan Svensson och jag besökte konsulent Ann Pettersson på Hembygdsförbundet för att få idéer. Ann föreslog att vi skulle besöka ett antal hembygdsmuseer runt Stockholm, bl. a. skärgårdsmuseet i Stavsånäs.

Där fanns en apparat som visade alternativa filmer på en bildskärm. Tekniken är inte längre oöverkomligt dyr. På Dansmuseet, granne med Dramaten, fanns också intressant teknik. Vi fick en visning av museets teknikchef. Ett välskött museum hade Nacka hembygdsförening. Man hade vitmenat alla väggar, vilket framhävde det man ville visa. (bild 5 och 6)

Vitmenade väggar gjorde Nacka hembygdsmuseum extra sevärt. Foto Håkan Svensson.

Våra samlade intryck från museibesöken blev att det stora problemet ligger i att vi först måste bestämma vad vi vill visa. Under många år har idébristen hindrat arbetet. Våra samlingar i Magasinet har samlat damm under flera tiotals år. Eva och jag gick på en seminarierie i Norrtälje där det bland annat sades att har man sett ett hembygdsmuseum så har man sett alla. De flesta har samlingar av gamla verktyg och jordbruksredskap. Alla har en skomakarutrustning. Vi uppmanades att tänka nytt. Det har vi försökt göra under flera år och nu har vi bestämt oss. Lovö museum ska visa det som är unikt eller speciellt för Lovö. Bo Petrés arkeologiska utgrävningar under 37 år

- Lovös största arbetsgivare FRA
- Stockholm vatten i Strömdal
- Lovön har varit en av Stockholms största leverantörer av trädgårdsprodukter.

Inspirerade av Färingsö hembygdsförening har vi startat en arbetsgrupp som planerar att träffas regelbundet och efter en kaffestund arbeta med de mest påträngande uppgifterna. Gruppen behöver medlemmar som tycker om att arbeta praktiskt, att ta i med händerna. Den har just nu fyra medlemmar och du är välkommen att utöka gruppen.

Ring eller maila Håkan Svensson:
070 – 942 11 00, hakan@landbo.se

Bertil Ottoson

DEN SISTA KARUSELLEN VID KARUSELLPLAN?

Glädjen och festerna vid Svenska hofvet skrämdes på flykten vid konung Gustaf III:s död; en lång tid förflöt sedan hvar under den största stiltje rådde på nöjenas brusande ocean. Med den älskliga och sköna drottning Fredrikas, Gustaf IV Adolfs gemåls, ankomst till Sverige vaknade glädjen åter till lif, ty den nittonårige kungliga brudgummen ville på ett festligt och praktfullt sätt fira sin sextonåriga bruds hitkomst.

Så skriver författarinnan Octavia Carlen år 1861 i boken "Drottningholm, Dess historia, Samlingar och närmsta omgivningar"

Den unga prinsessan möttes av Gustav IV Adolf i Karlskrona vid ankomsten till Sverige. Därefter fortsatte det kungliga paret under stora hyllningar resan via Gripsholm slott till Drottningholm. Efter en vecka på Drottningholms slott skedde sedan intåget i Stockholm och ett skimrande bröllop.

Det unga kungliga paret skulle för övrigt komma till Gripsholm slott än en gång, många år senare under helt andra förhållanden. Då blev de satta i husarrest på slottet i Gripsholm vid statskuppen och avsättningen av Gustav IV Adolf 1809. Äktenskapet blev lyckligt i många år men slutade dock med skilsmässa efter statskuppen och landsflykten i Tyskland.

Konung Gustav IV Adolfs livsstil liknade inte på något sätt sin far Gustav III:s galanta livsföring och förlustelser. Gustav III var en begåvad kulturmänniska och mycket road av evenemang av alla dess slag. Men sonen Gustav IV Adolf, som ansågs vara en enstöring och en kantig person, överträffade dock en gång sin far och ställde till med en karusell år 1800 som har gått till historien som den absolut största och förnämsta av dem alla. Karusellen visat sig vara den sista karusellen som arrangerats på karusellplan på Drottningholm till dags dato.

I augusti år 1800 vid en bal på Drottningholms slott kom Rikshärolden in i salen med trumpetare. Rikshärolden läste upp en utmaningsskrift med inbjudan till ett tornerspel, dvs. en karusell. Inbjudan var detaljerad, konstfull, elegant utformad och med dåtidens överdekorerade språk: "Vid vårt Kungliga Lustslott Drottningholm velat låta anställa ett offentligt Torner-spel, varuti Vi med ett därtill utsett antal riddare av Grevligt, Friherrligt och Adligt stånd, till hjälm och sköld emot alla dem, vilka efter gammal sed kunna till Tornering antagas". (Titta ordentligt på framsidan!)

Gustav IV Adolf blott 22 år gammal ansågs vara en skicklig och hängiven ryttare ledde den ena riddarelaget.

Drottning Fredrika. Målning av Elias Martin.

Kungen hade utsett sex stycken ädlingar att ingå i sitt lag:

Greve Nils Gyldenstolpe, greve Hampus Mörner, Baron Werner Gottlieb von Schwerin, Baron Thure Gustav Cederström, Herr Johan Georg De Besche och herr Fredrik von Stockenström. Kungen deltog själv endast som riddersman och inte som kung.

Motståndarlaget leddes av Greve David Frölich och hans sex riddersmän bestod av följande herrar: Greve Ulrik Gyldenstolpe, Baron Carl Arvid Lovisin. Herr Johan Henrik Tawast, Greve Gustaf Löwenhjelm, Baron Reinhold Adelsvärd och Herr Philipp Jennings.

Utmaningsskriften var omfattande, mycket ceremoniell och innehöll detaljerade stridslagar, utsedda fältdomare m.m. Därtill framfört av Rikshärolden i en ocean av högstämda

Gustav IV Adolf. Målning av Elias Martin.

formuleringar och hyllningar till riddaridealen och kungahuset. Efter uppläsningen framträdde konungens motpart Greve Frölich jämte sina sex riddare, drog sina värjor och vidrörde med värjspetsen konungens och hans riddares sköldar varvid Greve Frölich utropade: "Jag med mina sex riddare emottager utmaning."

Då den första av de fem torneringsdagarna inleddes och de praktfulla förberedelserna var klara intog drottning Fredrika och änkedrottningen Sophia Magdalena med sina lysande uppvaktningar sina läktare. Därpå anlända alla funktionärer och därefter konungen med sitt riddarelag. Trumpetare, standarder, adjutanter, livvakter med flera tågade sedan in. Kungens riddare liksom kungen själv var iklädda lysande karusellrustningar.

Sedan anlade det andra riddarelaget anført av Greve David Frölich

med adjutanter och vakt. Detta rid-darelag marscherade ett varv kring banan och saluterade framför konungen och drottningarna. Därefter marscherade båda riddarlagan omkring banan under virvlande musik av pukor och trumpeter och formerade sig mot varandra. Varefter fältdomaren frågade drottningen om hon tillät torneringens början och efter det jakande svaret utropade Rikshärolden: "Högborne och Manhaftige Riddare, gören Eder färdiga till strid!"

Därefter började striden med stridsyxor och pistoler, man mot man, riddarna emellan, och till fots. Sedan anfall gjorts tre gånger blåste fältdomarna av momentet. Båda lagen höjde sina stridsrop med dånande röster. Konungens stridsrop hans valspråk var: "Gud och Folket!" Och David Frölichs: "Trohet och Redighet!" Därefter formade riddarlagan två led på vardera sida av Drottningens läktare och rikshärolden utropade: "Högborne Furste, Stormäktigaste Allernådigste Konung! Samt Manhaftige Riddare, Torneringen är för idag slutad".

Slutligen marscherade hela den lysande skaran åter till slottet.

Andra dagens strid fortsatte med kastspjut mot målade Medusahuvudena samt Turk- och Mohrerhuvuden.

Tredje dagens strid bestod av Spärr-ridning med lans. Tävlingen började med de båda riddarelagens anförare, Konungen och Greve Frölich i tre omgångar. Konungen segrade två gånger och Frölich en gång. Därefter fortsatte spärr-ridningen av de övriga riddarna.

Fjärde dagens strid verkställdes med pistol på så sätt, att Turkhuvuden och ringar sattes upp och sköts ned med pistoler. Samma dag var det sedan ringränning dvs. riddarna till häst under starkaste galopp, på lansspetsarna skulle fånga uppsatta ringar på höga stänger.

Femte och sista dagens strid bestod av fäktning med värjor.

Under hela torneringen fördes protokoll, över varje lyckad lansstöt och mängden ringar varje riddare tagit. Ett stort pris och sju mindre priser utdelades. Efter stridens slut stannade alla framför drottningens läktare, ty hon, "den skönaste bland sitt kön", skulle utdela priserna.

Gustav IV Adolf som var en utmärkt ryttare och lansförare vann stora priset för lansföring.

På värja och pistol vann drottningens kammaherre, Johan Henrik Tawast första priset. Baron Werner Gottlieb von Schwerin vann ringränningen. Under en av torneringsdagarna inträffade en olycka, en av åskådarläktarna rasade varvid flera personer skadades. Däribland den skickliga dansösen mamsell Molitor som bröt foten.

Sist utropade Rikshärolden: Högborne Furste, Stormäktigaste, Allernådigste Konung, och Manhaftige Riddare, Torneringen är slut!

Källa: Octavia Carlén, "Drottningholm. Dess Historia, Samlingar och närmsta omgivningar"

Redigerat och kompletterat av Håkan Svensson

TACKSÄGELSESDAGEN PÅ LOVÖ PRÄSTGÅRD

En solig dag i mitten av oktober samlades runt 120 personer i alla åldrar på Lovö prästgård för att fira Tacksägelsedag. "Ska jag känna tacksamhet ett år som detta, ett av de värsta skördemässigt i minne på de som lever?" Frågan slängdes ut i församlingen som satt i stols- och halmbalraderna inne i logen på Lovö prästgård den 14 oktober 2018. Det var femte året i rad Tacksägelsedagen firades ute på bondgården. Det har blivit lite av en tradition och kom till då Ekerö pastorat tagit beslutet om att låta miljöcertifiera sig. En delegation bestående av präster och medlemmar i Pastoratets miljöråd sökte sig till Lovö prästgård helt förutsättningslöst för inspiration. Lovö prästgård har varit KRAV-certifierad sedan 1988 (30-års jubileum i år) och har lång erfarenhet att arbeta med certifiering och miljöfrågor. Mötet mellan gård och kyrka blev bra och det bestämdes hålla årets Tacksägelsedag på gården. Det finns en logisk förklaring till det, och det innebär faktiskt att en tradition plockas upp i ny tappning. Tacksägelsedagen som ligger i oktober handlar mycket om att tacka för årets skörd, då är växtåret som sträcker sig från vår till höst till ända. Skördeåret i vår kalla nord kan nu summeras och reflekteras över. Vi är ju alla så beroende av det som växer för vår levnad. I denna tid av upplevt överflöd känner vi kanske inte vår självklara del och koppling till miljö, väder, vind

och klimat. Men vi är intimt kopplade till det, därför är denna återkoppling så viktig så vi också känner och blir medvetna om den. Det skapar både en känsla av delaktighet och mening och ger oss även rätt motivation i många av de stora framtidsfrågorna.

Först och främst ska Tacksägelsedagen vara en trevlig dag att samlas på! Dagen bjuder på sång och musik, mat och fika, skördeauktion, reflektioner, predikan och allt som hör en gudstjänst till. Både barnkören och Lovö kyrkas kör deltar. Det blir verkligen extra liv med alla barn som deltar och kul att höra barnkören sjunga uppe från höskullen. Ladan har dagen till ära smyckats med löv, kvistar, frukter och blommor. I år hade den stora vitkalkade väggen i ladnan fått fina färgglada målningar av barnen. Ladan har nu de senaste fem åren genomgått denna transformation då den under vinterhalvåret är kvigornas och sinkornas boning. För att iordningställa det som ska bli kyrkorummet mockas djurens bädd ut, därefter tvättas och smyckas ladnan. En procedur som tar flera dagar. Men så fint det är när allt är i ordning och ladnan är full av folk. Några veckor senare flyttar djuren åter in i ladnan så det blir på sätt och vis även en installationsfest vilket är höstens motsvarighet till vårens betessläppsfest.

Sångerna och Psalmerna under Tacksägelsedagen knyter an till temat. I år sjöng vi kanske lite över-

raskande Den blomstertid nu kommer, en vår/sommarpsalm! men vi fick en förklaring om varför. Psalmen kom till i en tid då folket svalt under slutet av 1600-talet och önskan och respekten för en god skörd var stor. Den avslutande versens önskan och innebörd blir påtaglig ett år som 2018 då torka och värmeböljor höll Sverige i sitt grepp.

Välsigna årets gröda
Och vattna du vårt land.
Giv oss nödtorftig föda,
Välsigna sjö och strand.
Av himlen drype fetma,
Bespisande vår jord,
Och flöde nådens sötna
Till oss av livets ord.

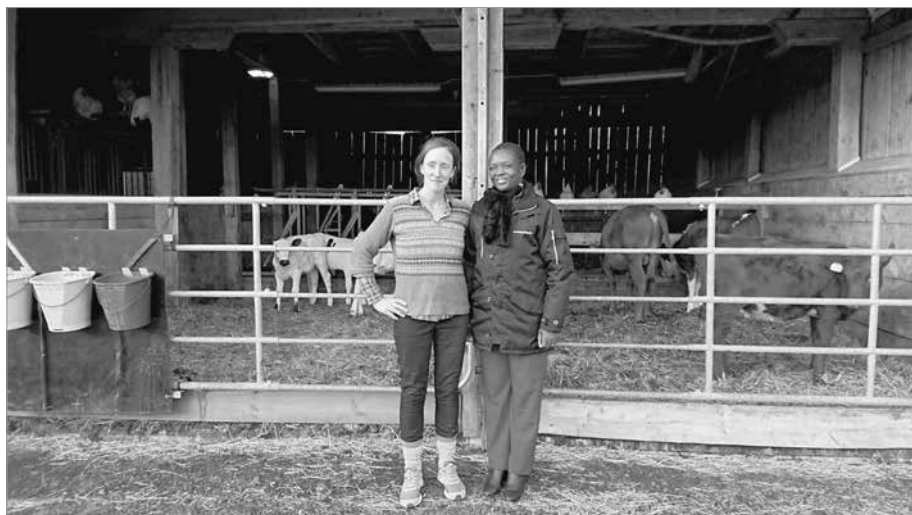
Efter gudstjänsten bjuds det på skördesoppa ute från den stora vedeldade grytan som puttrar utanför. Skördesoppa lagas av grönsaker från gården av Anders Rydström som är barn av gården tillika kock. Till soppas serveras bröd som bakats av mjöl från gården. Årets soppa hade viss exotisk kryddning och en av deltagarna tyckte att det påminde om Tanzania. Vilket passar perfekt eftersom stor del av årets insamlade pengar just går till ett projekt att hjälpa människor ur svält och fattigdom i Tanzania!

Svenska Kyrkan bedriver en hel del internationellt arbete och är bland annat delaktig som en part i ett Kokalvprojekt i Tanzania. I år fick Elin Rydström, bonde på Lovö prästgård, och Dan Bekking, församlingspräst på Lovö, ta emot och samtala med Patricia Mwaikenda från Tanzania som arbetar med projektet.

Projektet går ut på att ge människor makt och medel att ta sig ur fattigdom. De fattigaste, många gånger ensamstående mödrar och änkor, får åka på utbildning för att lära sig ta hand om en ko, de blir utbildade djurskötare. Bara genom denna utbildning stiger deltagarna både i självaktning och status. Därefter får de ritning att bygga enklare djurstall och sedan får de en dräktig kviga(ko som väntar sin första kalv). Den MJÖLKEN som kon ger har förbättrat livet på så många sätt för dessa människor. Under de sex åren som projektet har funnits på plats har mycket hänt där. Barnen är inte längre undernärda och behovet av sjukvård har minskat. Av de pengar de får från att sälja mjölk får de pengar till att låta sina barn gå kvar i skolan. De kan också bygga bättre hus med mera. Projektet växer och involverar mer saker som att stoppa våld mot kvinnor och hindra unga flickor från att giftas bort. Genom kampanjer och samtal skapas medvetande och steg för steg sker förbättringar.

Det kändes mycket inspirerande att lyssna på Patricia som var otroligt vältalig och kompetent och vi har nu stort förtroende för att pengarna gör nytta. Patricia ger även en hälsning och tack till oss alla från Tanzania.

Nytt för i år är att vi även låter en del av pengarna gå till ett lokalt projekt här på Lovö. Alltifrån biodlare, slöjdlärare till biologer involveras när barn får komma och bygga insekts-hotell för att lära sig mer om samt främja den ack så viktiga biologiska mångfalden.

Elin och Patricia från Tanzania.

Årets insamling kom från försäljning av soppa och fika, från kollekt och skördeauktion. Under skördeauktionen auktioneras mat och blommor ut som församlingen skänkt. Det är grönsaker, frukt, inläggningar, ost och sylt som erbjuds och buden är generösa. Med en rolig auktionsförrättare bjuder det hela på en hel del skratt också. Totalt samlades 11 330 kr in i år. Ska vi säga att vi toppar det nästa år?

Så till frågan i inledningen: Självklart! ska vi känna tacksamhet även i år och förstå hur oerhört bra vi har det. Trots den utbredda missväxt vårt land upplevde detta torra varma år, där vi än inte fullt ut ser konsekvenserna, så behöver ingen av oss svälta ihjäl. För bara 150 år sedan var Sverige ett helt annat land och synen på de som då var fattiga och svalt en annan. Vårt land har förändrats i grunden sedan dess men att behålla denna människosyn som utvecklades då är något vi måste vinna varje dag.

Ingen ska lämnas efter.

Under 2018 kom boken *Svälten* av Magnus Västerbro ut, den behandlar främst svältåren 1867-1869 men ger en bredare bild av svält och Sveriges och världens utveckling kopplat till temat:

”Det har sagts att man kan dela upp olika epoker i världshistorien utifrån hur man under dessa i huvudsak har sett på framtiden – med rädsla eller hopp. Under den period som skildras i den här boken, den andra halvan av 1800-talet, började allt fler till sist tro på en bättre framtid. I dag, på 2000-talet råder snarare en alltmer utbredd förtvivlan inför det som väntar. Kanske är det ett av vår tids mest typiska tecken, som filosofen Zygmunt Bauman har skrivit: att framstegstanken är död och nostalgin inför ett hopfantiserat förflutet återigen har kommit att dominera. På sikt kan en sådan inställning inte leda till mycket mer än rädsla och despe-

ration – och det är aldrig rädda och desperata människor som gör världen till en bättre plats”.

Tacksägelsedagen är ett utmärkt tillfälle att samlas kring viktiga frågor i en atmosfär som verkligen knyter an till temat. Det skapar hopp, delaktighet och alla kan bidra.

Vi önskar att fler får upp ögonen för detta, även sådana som kanske i vanliga fall drar sig från att gå till en gudstjänst. Att ha temagudstjänster som denna kan vara ett sätt att göra gudstjänster relevanta för fler i 2000-talet.

Vi lever i en orolig tid och behöver mötas.

Elin Rydström

Barnkören på logen sjöng så vackert att inget öga var torrt!

Barnen målar den nykalkade väggen med kalkkritor. Agnes och Corinne Valkare, Nora Celsing, Tilde Wolpher, Siri Rydström Leesment, Rebecka Kullmann, Tilda Nilsson

EN JULFEST ATT MINNAS

Under veckorna innan den 7 december tänkte Eva och jag ganska ofta på maträtten silltårta. Det gjorde säkert ganska många inom Mälaröarnas hembygdsföreningar. Silltårtan är en stor läckerhet på julbordet hemma hos Kerstin Balck-Ahlén, ordförande i Ekerö-Munsö hembygdsförening. Som avslutning på hembygdsåret bjuder hon sedan 2008 representanter från alla Mälaröarnas sju hembygdsföreningar på ett strålande julbord. I år var vi 28 runt borden i hennes stora villa vid Nyckelby gård. Mitt första år var tillsammans med Kylli Johannisson. När hennes syn svek var det naturligt att Eva som styrelsens sekreterare fick Kyllis plats.

Allt var i detalj planerat för de många borden, rätterna och gästerna. Glöggbordet. Fisk, sill sallader med mera. Festen är en mycket bra idé för att underlätta framtida samarbete. Jag skulle försöka fota och prata med de sju föreningarna. Det gick naturligtvis inte. Stämningen var hög, skrott från alla bord och samtalen rörde sig generellt om mat och minnen. Så kan det bli om alla bara träffas en gång om året – på den här julfesten.

Kerstin höll två tal till gästerna. Hon tycker att julavslutningen är höjdpunkten på hennes arbetsår, att träffa oss alla i sitt hem och uppleva att vi trivs, pratar, umgås och känner den gemenskap som är så nyttig för samarbetet. Hon betonade att vi alla har samma mål och att det därför leder framåt att vi träffas varje år, en uppgift Kerstin med glädje har tagit på

sig. Gunnar Thorsell höll gästernas tacktal till värdinnan, ja det blev inget tal utan han sjöng en tonsatt dikt, starkt och utan blygsel där han glömt några ord. Vilket mod!

Vid ett närliggande bord satt Färingsö hembygdsförenings ordförande, Kerstin Linasdotter. Jag skulle fråga henne vem som ska underteckna det depositionsavtal vi ska göra med anledning av att föreningen nu disponerar en del av vår gamla brandskyddsutrustning från Drottningholms slott (se artikeln om Färingsö hbf). Jag berättade att vi beundrade den mycket aktiva arbetsgruppen och att vi har inspirerats att starta en egen grupp som ska träffas regelbundet och inleda träffarna som i Färingsö hbf med kaffe, trivselprat och arbetsplanering.

Ekerö-Munsö hembygdsförening har ett sidospår – Föreningen Bertil Ifwers museum. Denne originelle man samlade på allt. Ingenting fick kastas. Hans fru förbjöd honom emellertid att förvara någonting i hemmet. Han skaffade därför en tom lada som nu har blivit ett eget museum. Det sköts av Thomas Jacobsén och hans fru Ann-Britt. Innan man kommer till Adelsöfärjan finns en väg till vänster mot Olle Nordbergs konstmuseum. En avtagsväg leder till muséet, som har viss likhet med Hallwylska palatset. Vilhelmina von Hallwyl (1844–1930) samlade allt och kastade inget. Hon lät göra en katalog över sina samlingar av konst, saker och föremål. Arbetet med katalogen tog lång

tid. Det blev slutligen 78 böcker som trycktes i 110 exemplar.

Mitt över bordet satt Fornminnesföreningens ordförande Kjell Järveborg med hustru, Monika, som också är med i föreningens styrelse. Hon visste en del om hur man renoverar runstenar och hällristningar. Vårt problem är att Riksantikvarieämbetet använde fel sorts färg vid renoveringen av vår runhäll vid Edeby! Färgen försvann på några år istället för att hålla i minst 20 år. Nu växer lavar och mossor över större delen av ytan! Fornminnesföreningen har också stora problem med RAÄ. Den som hade uppdraget att måla i tecknen på stenar och hällar har gått i pension och verkar inte ha ersatts. Det här måste undersökas noga. Vår runhäll håller på att förstöras!

Kerstin gick runt och skålade och pratade med alla. Ibland hade Kerstin tid att sitta ned Under kvällen fick jag flera kramar av henne. Vårt samarbete är mycket gott.

Festen började kl 19 och fram mot kl 22 märktes tendenser till trötthet hos flera. Medelåldern var ganska hög – jag låg nog i mitten. Eva och jag var av sömnbrist ganska trötta från början, men vi blev pigga när vi klev över tröskeln till Kerstins fest. Hur orkar hon? Kerstin fyller ju 85 den 22 maj 2019. Det måste vi komma ihåg! Vilken trevlig kväll vi har haft säger vi till varandra på hemvägen.

Bertil Ottoson

Silltårten

Tacksägaren Gunnar Thorsell och Anette Mossberg

Kerstin skålar med Kjell och Monica Järveborg

Någon gång har Kerstin tid att sitta en stund

Tack för ditt medlemskap i Lovö
Hembygdsförening
under 2018!

Vill du aktivera dig under 2019? Anmäl
dig till vår arbetsgrupp för Lovö Museum,
Håkan Svensson, 070 – 942 11 00,
hakan@landbo.se.

Arbetsgruppen ska träffas några gånger i månaden,
fika, prata och jobba. Vill du baka i Bagarstugan kan du
också kontakta Håkan.

Du kanske är en skrivande person? Vi behöver förstärkning av
EleonoraPostens redaktion, ring Bertil Ottoson 759 03 26 eller
e-posta bertil.ottoson@mail.amnesty.se

Hoppas du kommer på årsmötet i Klockargården i april.
Våra årsmöten blir bara trevligare!

God Jul och Gott Nytt Hembygdsår!

Bertil Ottoson Ordförande

EleonoraPosten

ISSN 1651-6508

Utgives av Lovö Hembygdsförening

Redaktör: Bertil Ottoson

Layout: Maria Wold-Troell

Panterdata, Uppsala

Manusstopp till nr 1, 2019 den 8 mars.

Lovö hembygdsförening

Breidablick 2

178 93 Drottningholm

www.lovohembygd.com

Medlemsavgift 200 kr/Familj 250 kr

Plusgiro 8812-0

Swish 123 576 35 94